

Groenewold

Adviesbureau voor
Milieu & Natuur

Nader onderzoek soorten reptielen terrein Calluna en PCB de Klokbeek

Opdrachtgever	Gemeente Ermelo Postbus 500 3850 AM Ermelo
Contactpersoon	██████████ ██████████@ermelo.nl

Uitvoering	Groenewold Adviesbureau voor Milieu & Natuur	
	Dossiernummer	2024-022
	Versie	Dec.24-v1
	Behandeld door	Lex Groenewold
	Datum	6 december 2024

Inhoudsopgave

1	Aanleiding en doel	3
2	Beschrijving situatie	3
3	Resultaten quickscan.....	4
4	Wettelijke bescherming.....	4
5	Aanpak nader onderzoek.....	5
6	Resultaten nader onderzoek.....	6
6.1	Zandhagedis.....	6
6.2	Levendbarende hagedis	7
6.3	Hazelworm.....	7
6.4	Plaatjes.....	8
6.5	Resultaten	8
7	Conclusies en aanbevelingen	9
7.1	Voorbehoud en zorgplicht.....	9
8	Advies.....	10
9	Literatuur	11
	Bijlagen.....	11

Bijlagen

1. Overzicht situatie
2. Foto's plangebied

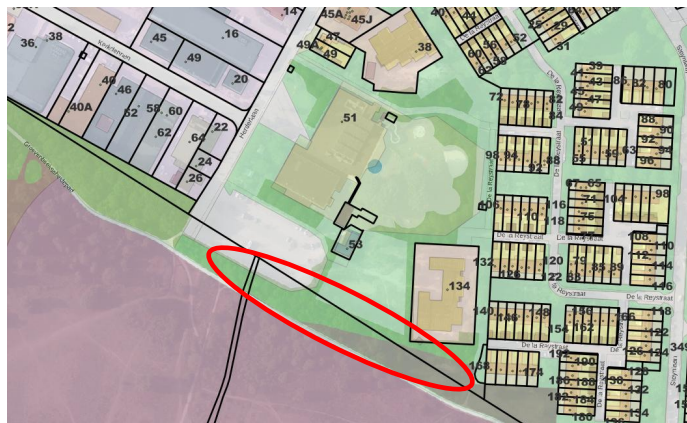
1 Aanleiding en doel

Initiatiefnemer heeft een aanvraag in voorbereiding voor sloop van sportcentrum Calluna, de PC Basisschool de Klokbeek en de reformatische Augustinusschool op het terrein Kerkdennen te Ermelo. Uit een quickscan van bureau Ecogroen, bleek dat er nader onderzoek nodig was voor o.a. reptielen. Adviesbureau Groenewold Milieu & Natuur is gevraagd dit nader onderzoek uit te voeren, voor het onderdeel reptielen.

2 Beschrijving situatie

Een overzicht van de situatie is weergegeven in de figuren hieronder en in de bijlage. Calluna ligt aan de Herderlaan 51, op nr. 53 is de locatie voor de postduivenvereniging, de PCB De Klokbeek ligt aan De La Reystraat 134 en de Augustinusschool aan De La Reystraat 38 te Ermelo. Plan is de gebouwen te slopen en woningbouw te realiseren. De basisscholen worden op een iets gewijzigde locatie herbouwd.

Uit de quickscan van bureau Ecogroen¹ bleek nader onderzoek nodig diverse soortgroepen, waaronder hazelworm, levendbarende hagedis en zandhagedis. Uit het nader onderzoek moet blijken of deze in het plangebied aanwezig zijn.

¹ Ecogroen, Quickscan natuurtoets sloop- en bouwwerkzaamheden Callunaterrein, Ermelo, 10-4-2024 Concept, code: 24-002C

5 Aanpak nader onderzoek

Op basis van de quickscan is nader onderzoek nodig voor o.a. hazelworm, zandhagedis en levendbarende hagedis. Het onderzoek moet onderbouwd aangeven of de soorten al dan niet in het gebied voorkomen en zo ja of de functionaliteit van de voortplantingsplaatsen en vaste rust- of verblijfplaatsen tijdens en na uitvoer van de activiteiten gegarandeerd kan worden.

Hiervoor is het nodig om de volgende zaken in beeld te brengen:

- de locaties van de voortplantingsplaatsen en van de vaste rust- of verblijfplaatsen en de bijbehorende (essentiële) functionele leefomgeving. Voor reptielen betreft dit het geschikte habitat (aanwezige heidevegetaties, bosranden, kapvlakten, etc.) in het gebied waarin reptielen zijn aangetroffen
- welke activiteiten plaats gaan vinden, op welke plekken, op welk moment, de wijze van uitvoering, en dergelijke
- waar en wanneer welke maatregelen ten gunste van de reptielen worden genomen, zowel tijdens de bouwfase als de gebruiksfase.

Conform het Kennisdocument Zandhagedis kan de afwezigheid aannemelijk worden gemaakt er geen waarnemingen zijn verricht die duiden op de aanwezigheid van zandhagedissen na:

- Twee inventarisatierondes tussen half april en eind mei waarbij er minimaal 1 week zit tussen beide bezoeken. Als in de periode juni – september wordt geïnventariseerd, dan zullen meer rondes plaats moeten vinden,
- gehouden tijdens goede inventarisatieomstandigheden: zonnige, half bewolkte dagen met een temperatuur tussen de 12 en 20 graden Celsius en een windkracht van minder dan 5 Beaufort,
- en verricht in potentieel geschikt habitat. Het gebruik van herpetoplaatjes is niet nodig om de trefkans te vergroten.

Als de zandhagedis is aangetroffen, mag er van uitgegaan worden dat in het gebied binnen enkele honderden meters van de waarneming op alle plekken die daarvoor geschikt zijn voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de zandhagedis aanwezig zijn, evenals de essentiële omgeving die nodig is om deze plekken als zodanig te laten functioneren.

Voor de levendbarende hagedis geldt grotendeels een zelfde protocol:

Afwezigheid is voldoende aannemelijk gemaakt als er geen waarnemingen zijn verricht die duiden op de aanwezigheid van levendbarende hagedissen na:

- Drie inventarisatierondes in de maanden april en mei. Dit levert een betrouwbaarheid op van meer dan 95% over de aan- of afwezigheid van de soort. Als in de periode juni – september wordt geïnventariseerd dan zullen meer dan drie rondes plaats moeten vinden,
- gehouden tijdens goede inventarisatieomstandigheden: zonnige, half bewolkte dagen met een
- temperatuur tussen de 12 en 20 graden Celsius en een windkracht minder dan 5 Beaufort,
- en verricht in potentieel geschikt habitat. Het gebruik van herpetoplaatjes is niet nodig om de trefkans te vergroten.

Inventarisatie van levendbarende hagedis vraagt meer inspanning dan bij zandhagedis omdat de trefkans geringer is. De soort vlucht eerder weg, vlucht sneller de schuilplaats in en komt in meer vergraste gebieden voor waardoor hij minder gemakkelijk te zien is.

Als de levendbarende hagedis is aangetroffen, mag ervan uit gegaan worden dat in het gebied binnen enkele honderden meters van de waarneming op alle plekken die daarvoor geschikt zijn vaste voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de levendbarende hagedis aanwezig zijn, evenals de essentiële omgeving die nodig is om deze plekken als zodanig te laten functioneren.

Voor de Hazelworm is er op de website van bij het Netwerk Groene Bureaus een soortprotocol beschikbaar. Hiervoor is het neerleggen van reptielenplaatjes wel een goede methode, om de aan- of afwezigheid aan te tonen. De onderzoeksperiode ligt tussen april-september. Na minimaal twee weken gewenning kunnen de rondes worden uitgevoerd, met minimaal een week er tussen. Controles kunnen in de loop van de dag plaatsvinden. Niet bij extreem weer.

In afwijking van het kennisdocument geven de soortprotocollen van het NGB ook richtlijnen voor het neerleggen van plaatjes voor de zandhagedis en de levendbarende hagedis.

6 Resultaten nader onderzoek

In dit hoofdstuk zijn per soort de uitvoerende werkzaamheden beschreven, iets over de ecologie en de resultaten.

6.1 Zandhagedis

De zandhagedis is een vrij grote hagedis met een zwaargebouwde kop. Ze worden gemiddeld 11-17 cm lang (max 21 cm). De mannetjes krijgen in het voorjaar en de zomer een soms felle, groene kleur op hun flanken. Bij de zandhagedis zijn de schubben midden op de rug smaller en duidelijker gekield dan de schubben aan weerszijde daarvan, terwijl bij de levendbarende hagedis alle rugschubben ongeveer even breed zijn.

Zandhagedis (man)
Ermelosche Heide
(eigen foto)

De zandhagedis habitat heeft voorkeur voor open gebied met een lage vegetatie, met zanderige en zonbeschenen plekken, maar voldoende beschutting. Bijvoorbeeld zoals heidevelden met een dikke strooisellaag, maar ook open vlaktes, bosranden en spoorbermen.

Meestal vanaf eind maart komen de hagedissen uit de winterslaap. Medio september zoeken ze hun winterverblijf weer op. Ze leven solitair en zijn ook vrij plaatstrouw. De mannetjes verdedigen een territorium. Tussen eind mei en juli legt het vrouwtje tot 12 eieren. Deze eieren begraaft ze op onbegroeide plaatsen in het wat hardere zand. Vaak op hellingen die op het zuiden zijn gericht, zodat de zon de eieren goed kan verwarmen. De eieren worden gelegd in een zelf gegraven holletje van 5 tot 10 centimeter diep op een afstand van minder dan een meter van dekking. Na 2-3 maanden komen de eieren uit.

Het voedsel bestaat uit allerlei geleedpotigen, zoals spinnen, sprinkhanen, kevers, rupsen e.d.. Hagedissen hebben veel predatoren en kunnen daarom snel wegschieten. Als laatste redmiddel kunnen ze een deel van de staart afwerpen. Deze groeit dan later weer aan, zij het wat korter.

Samengevat zijn de volgende zaken van belang: warme beschutte plekken op het zuiden, voldoende voedsel, gevarieerde in hoogte afwisselende vegetatie voor voldoende dekking en droge overwinteringsplaatsen. In feite zijn deze onderdelen slechts ten dele aanwezig in

het plangebied. Met name storingsvrije plekken, droge overwinteringsplaatsen en voldoende voedsel lijken hier beperkend.

6.2 Levendbarende hagedis

De levendbarende hagedis is een relatief klein, met een zeer variabele tekening. De grondkleur is bruin. De mannetjes van de levendbarende hagedis hebben een oranje buik met veel zwarte stipjes daarop. Vrouwtjes hebben een gelige buik zonder stipjes. Levendbarende hagedissen zijn zoals de naam al zegt eierlevendbarend. De eieren komen in het moederlichaam tot ontwikkeling en komen uit tijdens of zeer kort nadat ze zijn afgezet.

Er is een voorkeur voor heide en hoogveen, maar ze zijn ook te vinden in open bossen en ruige graslanden, in bermen van (spoor)wegen en in een beperkt deel van de duinen. De levendbarende hagedis is een vochtminnende soort die in de genoemde landschapstypen veel wordt aangetroffen op oevers en vochtige terreindelen. Er zijn ook enkele waarnemingen bekend uit laagveen. Het voedsel bestaat in hoofdzaak uit geleedpotigen, waaronder veel spinnen.

Gezien de voorkeur voor meer vochtige habitats wordt de kans op aantreffen van de soort op voorhand niet heel hoog ingeschat.

6.3 Hazelworm

De hazelworm is een pootloze hagedis van maximaal 40 cm lang. Vaak wordt hij ten onrechte voor een slang aangezien. Er zijn echter enkele duidelijke verschillen tussen slangen en hazelwormen: Slangen hebben één enkele rij brede buikschubben, hazelwormen hebben vele rijen zeer kleine buikschubben, zoals alle hagedissen dat hebben. Slangen kunnen hun ogen niet sluiten, hagedissen - dus ook de hazelworm - kunnen dit wel. Net als de andere Nederlandse hagedissen kunnen hazelwormen bij gevaar hun staart afwerpen, iets wat slangen niet kunnen.

Hazelworm Ermeloesche heide (eigen foto)

Tussen maart en april komen dieren uit de winterslaap en hebben dan behoefte aan zonnewarmte. De paarperiode is in mei. Daarna zijn de drachtige vrouwtjes vaker in de zon te zien. Vooral in juli zijn opvallend veel vrouwtjes te zien. De hazelworm is eierlevendbarend. De eieren komen direct bij het leggen uit. Dat vindt plaats in augustus-september.

Hazelwormen zijn vaak moeilijk te vinden. Ze hebben een dunne huid die snel uitdroogt in de zon. Daarom liggen ze het grootste deel van de dag geheel of gedeeltelijk onder de vegetatie en dood hout of ze verblijven in holen in de grond. De hazelworm heeft een voorkeur voor enigszins vochtige, met dichte vegetatie bedekte gebieden. De soort komt voor in open bossen, bosranden, heide, houtwallen, struwelen, spoor- en wegbermen, kalkgraslanden, vestingwerken, steenhopen, ruderaal plaatsen en tuinen. De meeste waarnemingen komen uit bos- en heideterreinen. Speciaal voor het waarnemen van deze soort worden wel kunstmatige schuilplaatsen uitgelegd; plaatjes hout, golfplaat, dakpan of tapijttegels.

Het voedsel bestaat vooral uit regenwormen en naaktslakken. Ze zijn aan deze glibberige prooi aangepast door hun schuin naar achteren geplaatste tanden. Ook geleedpotigen zoals spinnen worden gegeten.

Vanwege de verborgen leefwijze wordt de soort vaak wel gezien als verkeersslachtoffer. In de namiddag is het asfalt warmer dan de vegeta-

tie en gaan ze zich op het wegdek opwarmen. In tegenstelling tot hagedissen zijn hazelwormen niet heel snel en kunnen dan gemakkelijk worden aangereden.

Gezien de lokale omstandigheden is de inschatting dat van de reptielen de trefkans in het gebied voor de hazelworm het grootst is.

6.4 Plaatjes

Het plangebied bestaat grofweg uit twee delen. Het eerste deel is een begroeide helling langs het parkeerterrein van Calluna (zie foto). De groenstrook schermt het parkeerterrein af van de Groebenbeekse Heide. Tussen de groenwal en de heide ligt een verhard fietspad, waar dagelijks veel schooljeugd overheen fietst. In de strook zijn op relatief open plekken 4 plaatjes neergelegd, op de zuidzijde van de helling (kant heide). Twee golfplaatjes en twee tapijttegels. Beide ca. 50x50 cm.

Het tweede deel betreft het terrein tussen het kleuterplein van De Klokbeek en het fietspad. Dit bestaat deels uit gras en deels uit struikgewas en met veel ondergroei van braam. Hier spelen dagelijks veel kinderen. De plaatsjes kunnen daarom niet op het open terrein worden neergelegd. Los van het feit dat daar ook geen dieren worden verwacht. Er zijn er rond de Klokbeek vier plaatjes neergelegd op daarvoor geschikt geachte plekken. Er is gekozen de plaatjes (tapijttegels) in de vegetatie neer te leggen, enigszins tussen de bramen, maar wel met zon. Dat bleek in die zin een goede keuze, dat er in de hele onderzoeksperiode maar 1 plaatje is verdwenen.

6.5 Resultaten

Op 7 mei 2024 zijn alle plaatjes neergelegd. Vanaf 17 mei is er regelmatig gekeken. Op 3 oktober 2024 zijn de plaatjes weer opgehaald. De bezoekdata en de bijzonderheden staan in onderstaande tabel 1.

Tabel 1: Locatiebezoeken

Datum	Tijd	Bew.	Temp.	Wind	Opmerkingen
7 mei 2024	10.30-12.00 uur	4/8	17°C	NO2	Geen reptielen
17 mei 2024	11.30-12.30 uur	7/8	19°C	NW2	Geen reptielen
31 mei 2024	9.00-10.30 uur	3/8	18°C	NW2	Geen reptielen
6 juni 2024	10.30-11.30 uur	2/8	15°C	ZO2	Geen reptielen
17 juni 2024	16.00-17.30 uur	1/8	21°C	ZW1	Geen reptielen
3 juli 2024	13.00-14.30 uur	5/8	18°C	ZW1	Geen reptielen
16 juli 2024	10.30-11.30 uur	4/8	22°C	ZW3	Geen reptielen/muis
7 augustus 2024	15.00-16.00 uur	8/8	21°C	ZW1	Geen reptielen
20 augustus 2024	16.00-17.00 uur	4/8	23°C	Z1	Geen reptielen
13 september 2024	15.00-16.00 uur	1/8	19°C	N1	Geen reptielen
26 september 2024	12.30-13.45 uur	3/8	18°C	ZW2	Geen reptielen
3 oktober 2024	18.40-19.15 uur	1/8	8°C	NO2	Geen reptielen

Op geen enkele van de rondes zijn hagedissen gezien. Voor de zandhagedis en de levendbarende hagedis is het traject een aantal keer langs gelopen. Verder zijn alle plaatjes gecheckt. Er zijn alleen mieren onder gevonden (miereneitjes zie foto), een enkele slak en één keer een muis, waarschijnlijk aardmuis.

Bij geen van de waarnemingen in 2024 zijn reptielen gevonden op deze strook langs de Groevenbeekse Heide.

Gezien het aantal bezoeken is te stellen dat er dan ook geen levendbarende hagedissen of zandhagedissen ter plaatse aanwezig zijn. Gezien de drukte met de spelende kinderen is dat ook niet heel verwonderlijk.

Ook het plaatjesonderzoek heeft hier geen resultaten opgeleverd. De hazelworm is wel een enkele keer in de omgeving gezien, meer richting het zuidoosten (ca. 250m), bij de bosrand. In het onderzochte deel was de soort in 2024 met zekerheid niet aanwezig.

Op basis van het nader onderzoek is de conclusie dat verblijfplaatsen van reptielen in de strook naast het parkeerterrein van Calluna en de strook tussen De Klokbeek en het fietspad zijn uit te sluiten.

Het aanvragen van een omgevingsvergunning FF-activiteit voor reptielen is niet nodig.

7 Conclusies en aanbevelingen

Uit het nader onderzoek in 2024 blijkt dat er in de groenstrook langs het parkeerterrein van Calluna en de strook tussen De Klokbeek en het fietspad na uitgebreid onderzoek, zowel visueel als met plaatjes geen reptielen zijn waargenomen.

In 2024 waren er met zekerheid geen verblijfplaatsen van reptielen. Gezien de lokale omstandigheden en hoge storingsdruk (kleuterplein) ligt het ook niet voor de hand dat reptielen zich hier snel zullen vestigen.

7.1 Voorbehoud en zorgplicht

Voor alle beschermde soorten, dus ook voor de soorten die zijn vrijgesteld van de onthefingsplicht, geldt wel een zogenaamde 'algemene en specifieke zorgplicht' (art. 1.6 en 1.7 Ow en art. 11.27 en 11.28 Bal).

Deze zorgplicht houdt in dat de initiatiefnemer passende maatregelen neemt om schade aan beschermde soorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Dit betekent onder meer dat een initiatiefnemer zich tijdig op de hoogte stelt van de aanwezige natuurwaarden, de kwetsbaarheid ervan en de mogelijke gevolgen van het plan. Bij de uitvoering moeten negatieve gevolgen zoveel mogelijk worden voorkomen dan wel beperkt of ongedaan gemaakt. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het voorkómen van verontrusting of verstoring in de kwetsbare perioden zoals de broed-/voortplantingstijd en de periode van afhankelijkheid van de jongen.

De kwetsbare perioden kan per soortgroep verschillen. Als 'veilige' periode voor alle groepen geldt in het algemeen de periode van half augustus tot half november, de periode waarin de voortplantingstijd achter de rug is en dieren als vleermuizen, overige zoogdieren

en amfibieën nog niet in winterslaap zijn. Indien een plangebied in die periode bouwrijp wordt gemaakt, geeft realisatie gedurende het winterseizoen en het daaropvolgende voorjaar meestal geen problemen. Vaak is het voldoende om rekening te houden met de broedtijd (15 maart-15 juli-huismus tot 15 augustus).

Als bekend is dat werkzaamheden moeten worden uitgevoerd binnen de kwetsbare perioden van de soorten, is het zaak ervoor te zorgen dat het gebied tegen die tijd ongeschikt is als leefgebied voor die soorten. Zo kan bijvoorbeeld vegetatie buiten het broedseizoen worden verwijderd of kunnen bomen buiten het broedseizoen worden gekapt, zodat er geen vogels gaan broeden. Hierbij geldt overigens wel de algemene zorgplicht.

Indien tijdens de uitvoering van de werkzaamheden beschermde soorten worden waargenomen dienen maatregelen te worden genomen om schade aan deze individuen zo veel mogelijk te voorkomen (bijvoorbeeld wegvangen en verplaatsen).

8 Advies

- 1) Bij het uitgevoerde nader onderzoek in de groenstrook langs het fietspad ter hoogte van het Calluna terrein en PCB De Klokbeker zijn geen beschermde verblijfplaatsen van vogels of vleermuizen aangetroffen. Het aanvragen van een omgevingsvergunning FF-activiteit is niet nodig.
- 2) Bij uitvoering van de werkzaamheden altijd invulling geven aan de 'algemene en specifieke zorgplicht', wat inhoudt dat de initiatiefnemer passende maatregelen neemt om schade aan beschermde soorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken.
- 3) Concreet betekent de zorgplicht hier dat de sloop en het bouwrijp maken moet plaatsvinden buiten de broedtijd. De beste tijd voor uitvoering van de werkzaamheden is dan in de periode juli - maart.
- 4) Advies is om t.z.t. bij de landschappelijke inpassing in geval van nieuwe soorten zo mogelijk ook inheemse bes- en nootdragende soorten toe te voegen (bijvoorbeeld meidoorn, sleedoorn, hazelaar, lijsterbes en Gelderse roos).

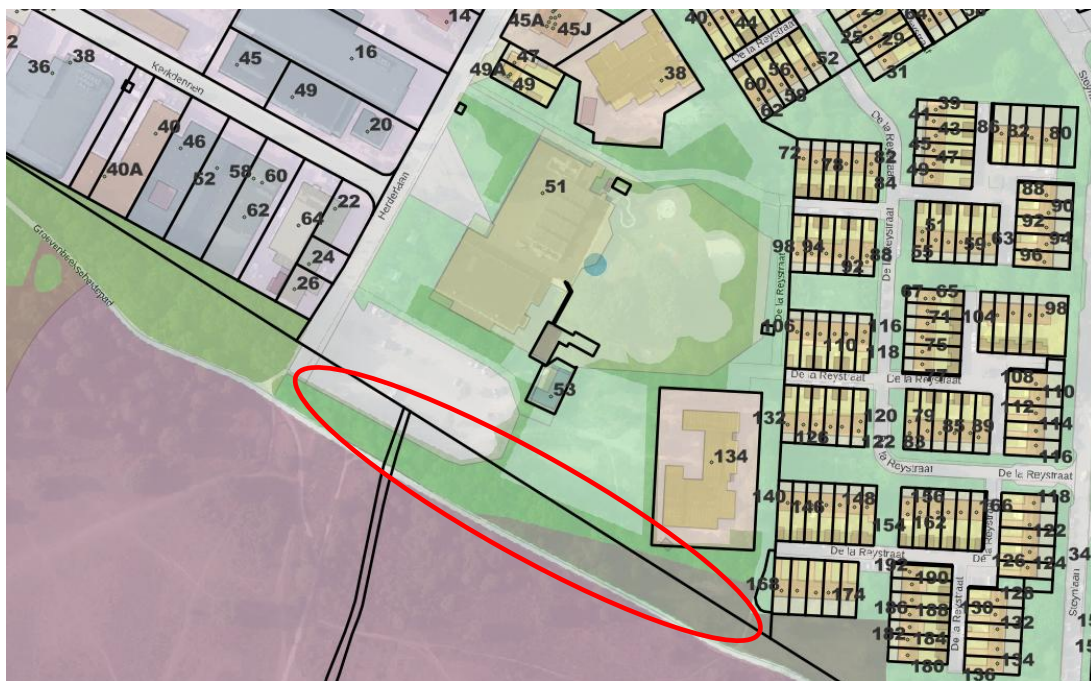
9 Literatuur

- Arcadis (2018). De staat van instandhouding, Factsheets voor 25 soorten in Gelderland. Arnhem
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. Van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 3de herziene druk.
- BIJ12, 2023, Kennisdocument Huismus 2.1
- BIJ12, Juli 2017 Kennisdocument Steenuil 1.0
- BIJ12, 2023, Kennisdocument Gierzwaluw 2.0
- BIJ12, Juli 2017, Kennisdocument Das 1.0
- BIJ12, 2024, Kennisdocument Gewone dwergvleermuis 2.0
- BIJ12, sept. 2024, Kennisdocument ruige dwergvleermuis 2.0
- BIJ12, 2024, Kennisdocument kleine marterachtigen 1.0
- Janssen, J.A.M. en Schaminée, J.H.J., 2008: Soorten van de habitatrichtlijn
- Lange, R., P.Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij KNNV en VZZ i.s.m. Vereniging Natuurmonumenten.
- Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers (red.) (1997). Atlas van de Nederlandse vleermuizen, Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Mitigatiecatalogus gebouwbewonende soorten Groningen, Arcadis, december 2022
- Provincie Gelderland: Omgevingsverordening
- Regiebureau Natura 2000, Naslagwerk Natura 2000
- www.infomil.nl
- www.iplo.nl
- www.bij12.nl
- <http://www.nederlandsesoorten.nl/>
- www.Natura2000.nl
- www.Natuurloket.nl
- www.RAVON.nl
- www.rijksoverheid.nl
- www.soortenregister.nl
- <http://www.synbiosys.alterra.nl/Natura2000>
- <http://www.vleermuis.net>
- www.wetten.nl

Bijlagen

1. Overzicht situatie
2. Foto's plangebied

Bijlage 1 Overzicht situatie

Onderzoeksgebied

Bijlage 2 Foto's plangebied

Naast parkeerterrein Calluna

Strook tussen Calluna en Klokbeek (links) en groenstrook Klokbeek

Vegetatie rond Klokbeek

Vegetatie rond kleuterplein van De Klokbeek

Platbuik

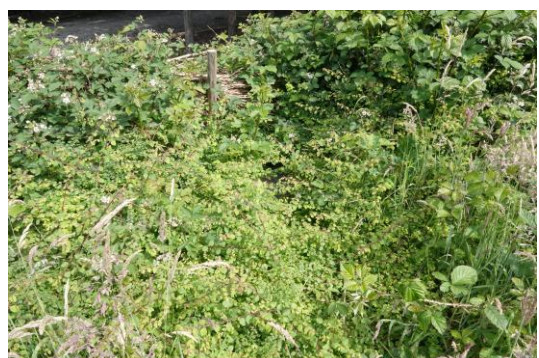

Mieren en slakken

Miereneieren

Jacobs kruiskruid en rups St. Jansvlinder

